

Да Дня Перамогі

І паўстаў народ...

Алена ДЗЕНІСЕНКА,
навуковы супрацоўнік аддзела
рэдкай кнігі і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі

Партызанскія плакаты,
лістоўкі, газеты

Пажоўкля ад часу, яны з'яўляюцца сведкамі бяды беларускага народа.

Першая спроба ўлічыць падпольныя выданні Беларусі перыяду Вялікай Айчыннай вайны была зроблена адразу ў пасляваенныя гады Дзяржаўнай бібліятэкай БССР імя У. І. Леніна (цяпер Нацыянальная бібліятэка Беларусі). Былі апісаныя фонды Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КП Беларусі, Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і на падставе іх складзеныя картатэкі газет, часопісаў і лістовак. Але матэрыялы гэтыя не былі апублікаваныя і захоўваліся ў аддзеле рэдкай і старадрукаванай кнігі Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна.

З 1970 г. пачаў выдавацца штоквартальны інфармацыйны бюлетэнь "Беларуская ССР у гады Вялікай Айчыннай вайны Савецкага Саюза", таксама быў падрыхтаваны да друку рэтраспектыўны паказальнік "БССР у гады Вялікай Айчыннай вайны Савецкага Саюза".

Падрыхтоўку паказальніка часопісаў і газет перыяду Вялікай Айчыннай вайны пачалі з апісання фондаў асноўных ховашчаў. Выкарыстаныя фонды Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны абласных і раённых краязнаўчых музеяў і Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна.

Усе газеты і часопісы былі прагледжаныя de visu. Толькі нязначная колькасць нумароў уключана на падставе звестак, дасланных музеямі. Яшчэ адной крынічай паслужылі спісы газет, змешчаныя ў наступных выданнях: І. Краўчанка "Падпольныя большавіцкі друк у Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны" (Мінск, 1950); А. Юдзянкоў "Политическая работа партии среди населения оккупированной советской территории" (Мінск, 1971); "Партизанские были" (Мінск, 1965); А. Кузнец "Подпольные партийные органы Компартии Белоруссии в годы Великой Отечественной войны" (Мінск, 1973); І. Клімаў, М. Гракаў "Партизаны Вилейщины" (Мінск, 1970); І. Дзем'ячук "Зброёе слова. Преса партыйного пдпілля і партызанскіх фармуванняў перыяду Вялікай Вітчизнянай вайны" (Кіеў, 1966); "Беларуская Савецкая Энциклапедыя". Т.9 (Мінск, 1973).

У барацьбе і перамозе нашага народа над фашысцкімі захопнікамі велізарную ролю адыграў падпольны партызанскі друк. Патрыятычныя словы на старонках газет сталі той сілай, якая ўзнімала на подзвігі і была маральнай падтрымкай.

Гады 1970-я

Даведнік "Падпольныя перыядычныя выданні на Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны" (Мінск, 1975), падрыхтаваны Кніжнай палатай БССР (складальнік В. Адамовіч, пад рэдакцыяй Н. Ватацы), выйшаў у Мінску ў 1975 г. Гэта быў бібліяграфічны паказальнік і даваў ён, на думку навуковага рэдактара Г. Напрэева, дастаткова поўнае ўяўленне пра размах выдавецкай дзейнасці падпольных партыйных камітэтаў на тэрыторыі Беларусі, акупіраванай фашысцкімі захопнікамі. У ім апісаныя газеты, якія захоўваліся ў музеях, архівах і бібліятэках Беларусі, упершыню пададзеныя кароткія звесткі пра машынапісныя і рукапісныя часопісы, што выпускаліся ў партызанскіх атрадах. У апісанні кожнай друкаванай адзінкі прыведзены прозвішчы рэдактараў і членаў рэдкалегій. Паказальнік складаўся з двух раздзелаў: газеты і часопісы. Усяго ўключаныя 163 газеты і бюлетэні і 80 часопісаў.

Каб даць больш поўнае ўяўленне пра падпольныя газеты і часопісы, умовы, у якіх яны выдаваліся на акупіраванай тэрыторыі, да паказальніка дадаецца спіс літаратуры, які ўтрымлівае матэрыялы ўспаміны краўнікоў, літработнікаў і іншых супрацоўнікаў рэдакцый. Да абодвух раздзелаў складзеныя дапаможныя паказальнікі — алфавітныя, паказальнік калектываў, імяны.

Натуральна, што былі і недахопы. Да канца не высветленае пытанне пра агульную колькасць газет, якія выдаваліся. У спісе, які змешчаны ў кнізе І. Краўчанкі "Падпольныя большавіцкі друк у Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны", іх 162. У А. Юдзянкова ("Политическая работа партии среди населения оккупированной советской территории") іншая лічба — 170. Няма адзінства ў гэтых крыніцах па ўліку газет. Калі мянялася назва альбо выдавецкі калектыв, газеты ўлічваліся то як адна, то як дзве.

Нашым часам

Факсімільнае выданне "І паўстаў народ..." пабачыла свет праз трыццаць гадоў пасля папярэдняга, у 2005 годзе. І стала ўнікальным зборам дакументальных матэрыялаў часоў Вялікай Айчыннай вайны. Яно змяшчала шматлікія падпольныя і партызанскія рэспубліканскія, абласныя, раённыя газеты да насценныя лісткі і маладзёжныя антыфашысцкія бюлетэні. Укладальнік гэтага каштоўнага выдання — загадчык аддзела рэдкай кнігі і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі (далей ЦНБ НАН Беларусі) А. Сцефановіч і вядучы маркетолог выдавецтва "Беларуская Энциклапедыя імя П. Броўкі" В. Рабкоў. Аўтары прадмоў — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, пісьменнік А. Савіцкі і аўтар гэтага артыкула.

У кнігасховішчы Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі захоўваюцца каля 570 нумароў (95 назваў) газет і часопісаў, якія друкаваліся ва ўмовах вайны. Ба-

Вокладка выдання "І паўстаў народ...".

гатая калекцыя падпольнага перыядычнага друку ваеннага часу, што была выкарыстана пры падрыхтоўцы гэтага выдання, пачала фарміравацца ў аддзеле рэдкай кнігі і рукапісаў з 70-х гг. XX ст.

У 1965 — 1966-ым акадэмік АН БССР К. Крапіва перадаў камплект газеты-плаката "Раздавім фашысцкую гадзіну" за 1942 — 1944 гг. Камплект быў пераплацены і змяшчаў амаль усе нумары за гэты перыяд.

У маі 1980 г. у ЦНБ паступіў архіў беларускага гісторыка, акадэміка АН БССР І. Краўчанкі. Сярод дакументаў была падборка падпольных перыядычных выданняў часу Вялікай Айчыннай вайны. Яго калекцыя — вынік шматгадовай працы, яна ўключае 33 назвы газет, якія выходзілі ў тыле ворага на працягу 1942 — 1944 гг. На многіх экзэмплярах — асабістыя паметкі І. Краўчанкі.

У 1986 г. фонд бібліятэкі папоўніўся беларускімі партызанскімі газетамі (усяго 62 назвы) ад В. Стальнова — журналіста, які ў ваенныя і пасляваенныя гады працаваў у рэдакцыях Беларусі. Гэта газеты-аднадзёнкі, газеты-лістоўкі, іншыя падпольныя і партызанскія выданні: "Кліч Радзімы" — орган Ельскага РК КП(б)Б, "Красный партизан" — Васілішкаўскага РК КП(б)Б, "Ленинец" — Пleshаніцкага РК КП(б)Б і Мінскага партызанскага злучэння, "Партизан Белоруссии" — Пухавіцкага падпольнага РК КП(б)Б, "Партизанские слова" — лістоўка-плакат Вілейскага абкома КП(б)Б, "Партизанский путь" — Круляўскага падпольнага РК КП(б)Б і іншыя.

Амаль усе гэтыя дакументы захаваліся ў адным экзэмпляры, шмат іх загінута і назаўсёды страчана. А тыя, што засталіся нашчадкам, знаходзяцца ў кнігасховішчы аддзела рэдкай кнігі і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі. Аднак гэтыя сведчанняй гераічнай барацьбы нашага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі практычна невядомыя масаваму чытачу.

Перагортваючы кнігу "І паўстаў народ...", нельга заставацца абыхаковым: тут вялікае мноства імён, гарадоў, вёсак, баявых эпізодаў, гераічных подзвігаў.

Па здароўе —
з кнігай

Работнікі Навагрудскай цэнтральнай раённай бібліятэкі наведальні дзіцячае аддзяленне Навагрудскай цэнтральнай раённай бальніцы з дабрачыннай акцыяй "Па здароўе разам з кнігай".

Маленькім пацыентам прапанавалі пазнаёміцца з навінкамі беларускай і замежнай літаратуры. Дзеці з цікаvasцю слухалі апавед пра кнігі, знаёміліся з творами розных жанраў: дэтэктывамі, фэнтэзі, прыгодамі, казкамі, пазнавалі сваіх любімых герояў і цікавіліся дзіцячымі часопісамі. Для дарослых прэзентавалі выданні з серыі "Хатняя педагогіка". Значна ажывіла электронная гульня-віктарына "У гасцяў у казкі". Акцыю дапоўнілі паказам мультфільмаў.

У падарунак ад бібліятэкараў дзеці атрымалі кніжкі. Акрамя гэтага, кожнаму з іх была ўручана закладка з запрашэннем наведаць бібліятэку.

Кнігі — найлепшыя лекі, яны могуць падарыць людзям добры настрой. Таму запрашаем далучыцца да акцыі чытачоў і грамадскія арганізацыі Навагрудчыны.

Ірына ЦАРУК,
намеснік дырэктара
Навагрудскай ЦБС

Семінар
ў Рагачове

Рагачоўская цэнтральная раённая бібліятэка правяла семінар з бібліятэчнымі работнікамі горада і раёна па тэме "2012 – Год кнігі. Работа бібліятэкі з мастацкай літаратурай".

Пра ролю і значнасць кнігі і чытання ў сучасным грамадстве распавяла дырэктар раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Клаўдзія Савельева. Адбылася прэзентацыя кніжнай выстаўкі "Беларуская літаратура: ад класікі да сучаснасці".

У семінары ўзялі ўдзел члены Саюза пісьменнікаў Беларусі Васіль Ткачоў і Міхась Сліва. Пісьменнікі-землякі расказалі пра творчасць, падзяліліся планами, адказалі на пытанні, дамовіліся пра яшчэ больш цеснае супрацоўніцтва бібліятэк і творцаў.

Максім СНЕГІР'ОЎ

Хто сказаў,
што студэнты
не чытаюць?

Першы этап акцыі "Што чытае студэнт БДУ?" завяршыўся ў Белдзяржуніверсітэце.

Студэнтам прапанавалі на спецыяльных флаерах напісаць любімых аўтараў і назвы кніг, пасля гэтага інфармацыя паступала ў адмысловы падліковы цэнтр. Прычым удзельнікі акцыі не толькі паведамылі, што чытаюць яны самі, але і ралі найбольш цікавыя творы сваім равеснікам. Канверты з парадамі перададзены ў Інстытут журналістыкі, дзе будуць вызначаны 15 самых чытаемых аўтараў і кніг.

Пасля акцыі перамесціцца ў сёцвіа — яе можна будзе знайсці "Вконтакте", дзе чакаецца online-галасаванне. З пятнаццаці будуць адабраныя пяць найпапулярнейшых кніг. Іх студэнты плануецца закупіць і перадаць у адну са сталічных школ-інтэрнатаў.

Пра прыярытэты маладзёжнага асроддзя "ЛіМ" паведаміць у наступных выпусках.

Ярына РЫТАМІНСКАЯ

Газета "Раздавім фашысцкую гадзіну" з фондаў ЦНБ НАН Беларусі.